

**Afb.1 Gravure (1747?)
van H. Spilman van
een tekening van
Jan de Beijer van het
poortje van Blikken-
burg.**

ARCHIEF ZHG

**Afb.2 Tekening
(1748/1754) van Johan-
nes de Bosch van het
poortje van Blikken-
burg.**

ARCHIEF ZHG

DRIE OUDE ZEISTER POORTJES

JanHein Heimel

In boekjes over de geschiedenis van Zeist zijn vaak afbeeldingen opgenomen van 'oude poortjes'. In dit artikeltje worden drie oude poortjes beschreven waarvan afbeeldingen bewaard zijn gebleven en waarvan we nu nog

weten waar zij ongeveer stonden. Het betreft 'het poortje van Blikkenburg', 'het oude Kerkhofpoortje' en 'het poortje van Kersbergen'. Deze laatste is thans nog te bezichtigen, al is dat dan niet op de oorspronkelijke plek.

HET POORTJE VAN BLIKKENBURG

De oudste afbeelding van deze ridderhofstad dateert uit 1571, op een kaart van de bezittingen rond Blikkenburg; het poortgebouwtje is zichtbaar. In 1645 maakte Roeland Roghman een tekening van Blikkenburg. Ook is er een anonieme

tekening uit 1665 bekend. Het poortje is op deze tekeningen niet goed zichtbaar. Het leger van Lodewijk XIV heeft het kasteel in 1772 verwoest.

In 1745 heeft Jan de Beijer het poortje van Blikkenburg getekend. Van deze tekening is een gravure gemaakt (1747?) door H. Spilman (afbeelding 1). Kort daarna, in

1748 (afgemaakt in 1754), maakte ook Johannes de Bosch een tekening (afbeelding 2). Het origineel, is evenals een tweede tekening van dit poortje door De Bosch in het bezit van het ZHG. Ook T.C. Schutter en L.P. Serrurier hebben in die tijd het poortje vereeuwigd. Op een kaart uit 1770 is het poortje ook summier afgebeeld. Het is niet bekend wanneer het poortje is ge-

Afb.3 De huidige situatie bij Blikkenburg; de boerderij is niet de oorspronkelijke.

ARCHIEF ZHG

sloopt maar op kaarten rond het jaar 1800 is het poortje niet meer functioneel aanwezig. Afbeelding 3 geeft de huidige situatie ter plekke weer.

HET KERKHOFPOORTJE BIJ DE OUDE KERK TE ZEIST

De Oude Kerk naast het politiebureau dateert vermoedelijk uit de achttste eeuw. Dat wil zeggen dat er toen een houten kerkje was; in 1180 kwam er een tufstenen gebouw. In 1841 werd deze kerk, op de toren na, gesloopt en vervangen door een nieuw gebouw. De kerk stond op een natuurlijke heuvel, gedeeltelijk door de Rijn aangeslepen. Het kerkhof achter de kerk lag ook op deze heuvel. Het kerkhof was tot 1750 alleen toegankelijk via een poortgebouwtje aan de Dorpsstraat, rechts van de ingang van de kerk.

De oudst bekende afbeelding van dit poortje is gemaakt door H. Saftleven in 1651 (afbeelding 4); in het zelfde jaar maakt hij ook een tweede tekening. Later heeft A. Rademaker in 1727 een tekening gemaakt naar

een voorbeeld uit 1630 (afbeelding 5, afgedrukt op een prentbriefkaart uit het begin van de 20^e eeuw). Het vermoedelijk nog uit de middeleeuwen daterende poortje is vóór 1727 afgebroken, want dan wordt

Afb.4 Tekening van H. Saftleven (1651) van het kerkhofpoortje bij de Oude Kerk.

COLLECTIE RIJKSMUSEUM
(INV.NR. RP-T-1900-A-4358)

Afb.5 Tekening van A. Rademaker (1727) van het kerkhofpoortje bij de Oude Kerk (afgedrukt op een prentbriefkaart uit het begin van de 20^e eeuw).

ARCHIEF ZHG

Afb.6 De huidige situatie bij de Oude Kerk.

ARCHIEF ZHG

vermeldt: *'heden tot den gront toe is geslecht'*. Ter plekke van het poortje had men een stenen trap gemaakt. Het plaatje en de tekst komen uit: *Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche Oudheden deel V*. Op een tekening van L.P. Serrurier uit 1734 is het poortje niet aanwezig. Voor 1750/51 is er aan de kant van de Maurikstraat een tweede toegang gemaakt, omdat dan gesproken wordt over een doorgang achter de kerk.

Op afbeelding 6 is de huidige toestand in beeld gebracht waarbij bedacht moet worden dat aan het einde van de 19^e eeuw het kerkhof geruimd is en de hoogte ter plekke met ongeveer een meter is verlaagd

Afb.7 Het poortje van Kersbergen is goed zichtbaar rechts (foto begin van de 20^e eeuw).

ARCHIEF ZHG

Afb. 8 Het poortje van Kersbergen op zijn huidige plaats aan de Utrechtseweg.

ARCHIEF ZHG

HET POORTJE VAN KERSBERGEN

Kersbergen, ook wel Carsbergen, wordt al genoemd aan het einde van de 14^e eeuw. In 1538 wordt het als Ridderhofstad erkend. Er is een tekening van Roeland Roghman bewaard gebleven uit 1646/1647. Het oude kasteel werd in 1854 gesloopt. In de tussenliggende jaren zijn nog diverse tekeningen gemaakt door o.a. een anonieme tekenaar in 1665,

door C. Specht in 1700, door L.P. Serrurier in 1730 en T. Soeterik (1829).

In 1854 werd een nieuw, moderner huis gebouwd. De eigenaar J. van Eik liet een oud renaissance poortje met ingemetselde vermelding 1633 veilig stellen en liet het plaatsen bij de keukeningang van het nieuwe huis. Op de foto (afbeelding 7), uit de collectie van het ZHG, is het poortje goed zichtbaar rechts op de foto.

Helaas is uit de oudere tekeningen en plattegronden niet bekend waar het poortje oorspronkelijk gestaan heeft. Er is weleens gesuggereerd

dat het bij de ingang van het terrein aan de Utrechtseweg stond of dat het de oorspronkelijke ingang van het huis betrof. Dit laatste lijkt bij nauwkeurige bestudering van de oude prenten niet waarschijnlijk.

In de jaren dertig van de 20^e eeuw werd het gebied Kersbergen verkaveld en uiteindelijk werd in 1935 ook het huis gesloopt. Toen heeft, naar verluid, de sloopaannemer het poortje overgebracht naar zijn eigen tuin, een perceel aan de overzijde van de Utrechtseweg tussen 'Ma Re-traite' en 'Veldheim' waar het thans nog te vinden is (afbeelding 8).

